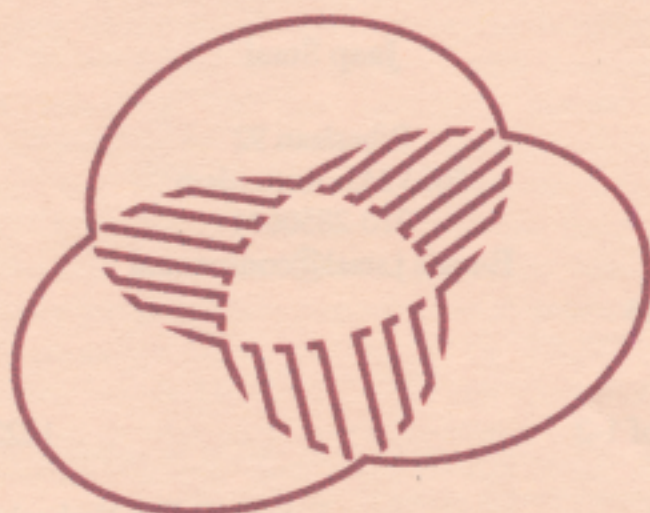

Werkgroep
Middel nederlandse
Artes-Literatuur

W-mail

Jaargang 2, aflevering 1
Najaar 2000

W-mail

Orgaan van de Werkgroep Middel nederlandse Artes-Literatuur (WEMAL)

Jaargang 2, aflevering 1 — Najaar 2000

Bestuur:

- Orlanda S. Lie, voorzitter
- Erwin Huizenga, secretaris
- Lenny Veltman, penningmeester

Redactie en redactieadressen:

Jaap Staal

Ribeslaan 92
3053 MS Rotterdam
010-2850644
E-mail: j.staal@consunet.nl

Erwin Huizenga

UL, NLCM
P.N. van Eyckhof 1-2
Postbus 9515
2300 RA Leiden
071-5272191
E-mail: E.Huizenga@LET.leidenuniv.nl

Gerrit Verbeek

Stieltjeslaan 33
1222 RD Hilversum
035-6857712
E-mail: G.C.R.Verbeek@speed.a2000.nl

Inhoudsopgave

Wijziging redactie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Mutaties ledenlijst	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Mededeling ledenlijsten	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Artes in context	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Routebeschrijving Gent (Hoe komt men ter plekke?)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Een nieuwe rubriek: vraag en aanbod	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
Prijs voor de geschiedenis van de geneeskunde enz.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	11
Recent verschenen literatuur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Werkgezelschap Antieke geneeskunde	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
los inlegvel Werkgezelschap										
Sidrac: nieuwe ontwikkelingen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Contributie Wemal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20
Verslagen overige subgroepen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22

Wijziging redactie

Tot de redactie van W-mail is toegetreden: Jaap Staal, Ribeslaan 92, 3053 MS Rotterdam, tel. 010-2850644, e-mail: j.staal@consunet.nl

Het is de bedoeling, dat op dit adres het redactiesecretariaat wordt gevestigd. Wij verzoeken dan ook een ieder de correspondentie enz. daarheen te verzenden.

Mutaties

ADRESWIJZIGINGEN:

Katrien Depuydt:

Instituut voor Nederlandse Lexicologie

Taalbank

Postbus 9515

2300 RA Leiden

depuydt@inl.nl

Gieterijstraat 2

2321 PM Leiden

Janny Schenkel:

Concordiastraat 43

9741 EG Meppel

0522-242956

NIEUWE EMAIL-ADRESSEN:

Erwin Huizenga:

E.Huizenga@LET.leidenuniv.nl

NIEUWE LEDEN:

Femke Uijtdewilligen

Heideparkseweg 180

6532 TB Nijmegen

024-3566626

Annemieke van Doorn

Brempark 66

2724 HW Zoetermeer

079-3426983

e-mail: rood.vdoorn@wanadoo.nl

Ledenlijsten

Tenzij er overwegende bezwaren tegen bestaan, zullen de volledige ledenlijsten alleen nog maar in de voorjaarsnummers gepubliceerd worden.

Artes in context

Over de handschriftelijke omgeving van Middelnederlandse artes-teksten

Symposium te Gent, in combinatie met een tentoonstelling, georganiseerd door de *Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur* (WEMAL), en de Vakgroep Nederlandse Literatuur van de Universiteit Gent op vrijdag 15 december 2000.

Plaats: Universiteit Gent, Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte / HIKO, Auditorium 1.28 / Sint-Hubertusstraat 2 / B 9000 Gent

Een belangrijke, maar lang veronachtzaamde categorie Middelnederlandse teksten wordt gevormd door de zogenoemde artes-literatuur. Hiertoe behoren traktaten die wij tegenwoordig als 'wetenschappelijke literatuur' zouden bestempelen: middeleeuwse teksten over uiteenlopende zaken als grammatica, astronomie en astrologie, biologie, geneeskunde, architectuur, recepten, metallurgie, zeevaart, landbouw, en een groot aantal andere onderwerpen. Om hieraan meer aandacht te besteden is in 1999 de *Werkgroep Middelnederlandse Artes-Literatuur* (WEMAL) opgericht. Deze werkgroep kent verschillende subgroepen, die elk met hun eigen projecten aan de slag zijn gegaan. Eén van deze subgroepen houdt zich bezig met de handschriftelijke context van de Middelnederlandse artes-literatuur. Uitgangspunt daarbij is de gedachte, dat het zinvol kan zijn om de inbedding van een artes-tekst binnen het geheel van de verzamelhandschriften waarin dit soort teksten voorkomt, te onderzoeken. Dergelijk onderzoek verschaft ons informatie over de sociaal-culturele en maatschappelijke context waarbinnen de teksten ontstonden, en over hun functionaliteit. Doel van de subgroep is om hierdoor meer inzicht te krijgen in de manier waarop men in de Middeleeuwen omging met artes-onderwerpen, en in de gebruikers van artes-teksten.

Op vrijdag 15 december 2000 organiseren de WEMAL en de Vakgroep Nederlandse Literatuur van de Universiteit Gent een symposium rondom dit thema. Niet alleen de leden van de werkgroep zullen hiervoor worden uitgenodigd, maar ook overige geïnteresseerden zijn van harte welkom. Wel is het zo, dat er slechts een beperkt aantal plaatsen beschikbaar is (± 50 zitplaatsen). De deelnemers aan de

subgroep zullen ieder vanuit verschillende gezichtspunten en vanuit uiteenlopende tekstcategorieën deze handschriftelijke context van de Middelnederlandse artes-literatuur nader toelichten. Het symposium gaat vergezeld van een bijzondere tentoonstelling in de Universiteitsbibliotheek van Gent. De Universiteitsbibliotheek bezit vele en bijzondere Middelnederlandse artes-handschriften; naar schatting tenminste een dertigtal Middelnederlandse artes-codices uit deze bibliotheek en van elders zullen tijdens de tentoonstelling voor het eerst samen te zien zijn. Gedurende het symposium zal er gelegenheid zijn deze tentoonstelling te bezoeken.

Programma:

- 11.00 Opening en inleiding door Dr. Orlanda Lie.
- 11.15-11.45 Prof.Dr. Joris Reynaert, Universiteit Gent:
Goede en kwade dagen: *dies*-teksten in Middelnederlandse handschriften.

Het *Repertorium* van R. Jansen-Sieben vermeldt onder het woord *dies* (Lat. voor 'dagen') ruim twintig handschriften. Het betreft afschriften van korte tot zeer korte teksten die dit met elkaar gemeen hebben dat ze bepaalde dagen in het jaar als 'kwaad' – andere een zeldzame keer ook wel als 'goed' – kwalificeren met het oog op het verrichten van bepaalde handelingen, met name het aderen. Deze teksten vertonen onmiskenbaar een zekere affiniteit met de artes – tweederde van de handschriften kunnen als artes-handschriften worden omschreven – maar hebben blijkbaar ook ruimer gefunctioneerd. Aan de tekst dragers die dit laatste illustreren zal in de lezing in het bijzonder aandacht worden besteed.

- 11.45-12.15 Dr. Wim van Anrooij, Universiteit Leiden:
Een weinig courante combinatie: Middelnederlandse artes-literatuur en historiografie in (Noord-)Nederlandse verzamelhandschriften.

In hoeverre is er sprake van een overlapping tussen de repertoria van R. Jansen-Sieben (artes-literatuur) en M. Carasso-Kok (verhalende historische bronnen)? In beide naslagwerken, die ieder vele honderden handschriftbeschrijvingen bevatten, komt slechts een beperkt aantal codices gemeenschappelijk voor. Samenstellers van Middelnederlandse handschriften hadden er kennelijk geen behoefte aan artes-literatuur en historiografie in hetzelfde boek bijeen te brengen. Genre-bewustzijn en functionaliteit lijken in elkaars verlengde te liggen.

- 12.15-12.20 Korte inleiding op de tentoonstelling door Prof.Dr. Joris Reynaert.
- 12.20-14.30 Lunchpauze, in combinatie met een bezoek aan de tentoonstelling.
- 14.30-14.50 Drs. Nolanda Klunder, Universiteit Leiden:
Op het breukvlak van geestelijke en artes-literatuur. De Middelnederlandse Lucidarius-teksten.

Het Latijnse *Elucidarium*, een theologisch handboek uit ca. 1100, werd in veel volkstalen vertaald of bewerkt. De Middelnederlandse traditie valt uiteen in twee takken: er zijn getuigenissen van een Middelnederlandse *Lucidarius* die teruggaat op het Latijnse *Elucidarium*, en getuigenissen van een Middelnederlandse *Lucidarius* die teruggaat op de Duitse bewerking van het Latijn. Terwijl de Latijns-Middelnederlandse *Lucidarius* zuiver theologisch van karakter is, mengt de Duits-Middelnederlandse *Lucidarius* theologische informatie met profane wetenschappen. In de lezing zal ingegaan worden op de vraag in hoeverre dit inhoudelijke verschil correspondeert met een verschil in handschriftelijke context.

- 14.50-15.10 Drs. Lenny Veltman:
Een breed spectrum tussen hemel en aarde. Astronomie in verzamelhandschriften.

Van de vroege tot de late Middeleeuwen lagen astronomie en geneeskunde veelal in elkaars verlengde. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in veel verzamelhandschriften zowel medische als astronomische teksten voorkomen. Toch leveren de negen onderzochte verzamelhandschriften waarin astronomische teksten voorkomen een onverwacht beeld op: in de codices waar geneeskunde en astronomie hand in hand gaan, komen onderwerpen voor die je er niet zou verwachten. Zij kunnen een nieuw licht werpen op de verschillende functies van de verzamelhandschriften en hun ontstaansmilieu. Astronomie stond blijkbaar niet alleen in de belangstelling van wetenschappers en vakbeoefenaars, maar ook zeelieden, (adellijke) leken en kloosterlingen waren geïnteresseerd.

- 15.10-15.30 Dr. Erwin Huizenga, Universiteit Leiden:
«Als ons ordineerde de groete Lanfranc». De handschriftelijke overlevering van de *Jonghe Lanfranc*.

Het chirurgische traktaat *Jonghe Lanfranc* kent een rijke overlevering, en leent zich dus in het bijzonder voor onderzoek naar de handschriftelijke context ervan. In het *Repertorium* worden negen tekstgetuigen genoemd, en inmiddels kan daar nog een tiende aan toegevoegd worden. Alle handschriften kunnen gesitueerd worden in professioneel-medische kringen. De tekst zelf is in de eerste helft van de veertiende eeuw ontstaan; de datering van de handschriften loopt uiteen van ca. 1350 tot ver in de zeventiende eeuw. Er zijn grote en opvallende verschillen voor wat betreft structuur, inhoud en capittelnummering van de *Jonghe Lanfranc* in de codices. De handschriftelijke context heeft een belangrijke rol gespeeld bij de processen van adaptatie en compilatie waardoor veel tekstgetuigen gekenmerkt worden. Het vaststellen van een chronologie in de overgeleverde handschriften kan hierbij een belangrijk hulpmiddel vormen. Met name aan dit aspect zal in de lezing aandacht geschonken worden.

- 15.30-16.00 Theepauze

- 16.00-16.20 Drs. Saskia Bogaart, Universiteit Nijmegen:
Maerlants *Der Naturen Bloeme* in context.

Recentelijk is het mediëvistisch onderzoek zich bewust geworden van de mogelijkheden die onderzoek naar de inbedding van een tekst in de codex biedt. Teksten in een codex zijn immers door hetzelfde publiek in dezelfde tijd gebruikt. Studie van de handschriftelijke context levert dus vrijwel zeker interessante receptie gegevens op. In deze lezing wil ik verslag doen van een eerste verkenning vanuit dit perspectief over Maerlants bekende natuurwetenschappelijke encyclopedie, *Der Naturen Bloeme*. Is deze tekst merendeels overgeleverd in enkelteksthandschriften of in verzamelhandschriften? En als dat laatste het geval is, hoe is het dan gesteld met de context? Is er sprake van een artes-context of juist niet? De gegevens zullen gewogen worden vanuit de vraag hoe men in de Middeleeuwen omging met *Der Naturen Bloeme*.

~~16.20-16.40~~

Drs. Inge Hofsink

De handschriftelijke context van traktaten over de vier complexien.

Alhoewel traktaten over de complexien voornamelijk zijn overgeleverd in een artes-context, treffen we deze teksten ook aan in heel andere handschriften. Zo vinden we een bijvoorbeeld een complexien-traktaat terug in het Rechtsboek van Jan Matthijssen. In het Dresder verzamelhandschrift M33A vinden we naast artes-teksten ook een Kroniek van Vlaanderen en verscheidene rederijkersgedichten. En wat te denken van een traktaat over de complexien in een palmboomtraktaat of in het Huisboek van de familie Houcken? Wat vertelt deze (sterk uiteenlopende) context nu over het functioneren van traktaten over de vier complexien?

16.40-17.00

Dr. Orlanda Lie, Universiteit Utrecht

De middeleeuwse physiognomie in Middelnederlandse handschriften.

In wat voor soort handschriften treft men Middelnederlandse teksten over de middeleeuwse gelaatkunde aan? De negen handschriften die in het Repertorium staan vermeld, zijn samengesteld uit uiteenlopende artes-teksten: van medische literatuur, farmaceutische verhandelingen, magische recepten, astrologische en gynaecologische traktaten tot kalenders. Naast de prozavorm bediende men zich ook van de versvorm. Is er op grond van de handschriftelijke context iets meer te zeggen over het milieu waarin de physiognomieteksten hebben gefunctioneerd? Voor wie en met welk doel zijn ze geschreven?

± 17.00

Afsluiting door Dr. Orlanda Lie.

Hoe komt men ter plekke?

Opgelet: de toegang is niet via de hoofdingang van de Faculteit op de Blandijnberg; vanaf Blandijnberg is de Sint-Hubertusstraat één hoekje om.

Vanaf station 'Gent St. Pieters' tram 1, 10 of 12 richting centrum, uitstappen 'Nederkouter', dan via St.-Kwintensberg naar St.-Hubertusstraat.

Met de auto vanaf de E17 afrit Gent, vervolgens "andere richtingen" en onmiddellijk links invoegen; aan de lichten linksaf (o.m. richting Eeklo), dan aan de tweede lichten

rechtsaf (er is een richtingaanwijzer 'St.Pietersabdij', maar die is pas op het allerlaatst en meestal slecht zichtbaar); parkeren op (of in de buurt van) het St.-Pietersplein.

Een nieuwe rubriek: Vraag & Aanbod

In de jaren zestig was ik werkzaam op de eilanden Voorne-Putten. Iemand - en ik weet helaas niet meer wie - vertelde me toen over een gewoonte die nog wel voorkwam bij oude tuinders, en dat was dat tegelijk met de grote schoonmaak ook een grote inwendige lichaamsschoonmaak werd gehouden. Voor dat laatste werd gebruik gemaakt van wonderolie.

Informatie bij volkskundebureaus leverde weinig op. Het Nederlandse had er geen gegevens over; het Vlaamse had één informant die er wel eens van had gehoord, maar dan alleen bij Nederlanders.

Toch zou het aardig zijn om te weten, of we hier te maken hebben met een overblijfsel van een oude gewoonte, met 'gesunkenes Kulturgut'. Maar wie zou mij kunnen inlichten?

Voor dit soort vragen wil ik een rubriek in het leven roepen. Het kunnen ook noodkreten zijn, of iemand in het bezit is van een bepaald boek of tijdschrift, dat niet via de openbare bibliotheken te raadplegen is.

En iemand die vakliteratuur, -instrumenten enz. enz. van de hand wil doen, moet ook in deze rubriek terecht kunnen.

Ik start met een vraag van mezelf:

J. Staal, Ribeslaan 92, 3053 MS Rotterdam, tel. 010-2850644, e-mail:

j.staal@consunet.nl Is iemand iets bekend van een flinke aardbeving in de 2e helft 12e of 1e helft 13e eeuw in het Rijnland en/of Noord-Frankrijk en/of de Nederlanden?

**PRIJS VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE, DE FARMACIE EN DE
DIERGENEESKUNDE**

VAN DE KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR GENEESKUNDE VAN BELGIË

Driejaarlijkse prijs voor een belangrijke bijdrage tot de studie van de geschiedenis van de geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde in de Nederlanden.

Eerste periode

Prijsbedrag: 2.000 euro

Uiterste datum voor indiening: 31 oktober 2002

Doel van de prijs, inhoudelijke afbakening.

De prijs is ingesteld ter bekroning van een belangrijke en vernieuwende bijdrage tot de studie van de geschiedenis van de geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde in de Nederlanden.

Onderzoek met betrekking tot de meest diverse aspecten van de geschiedenis van de geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde komt hiervoor in principe in aanmerking.

Het gebied van de historische Lage Landen geldt als geografische omschrijving.

Het onderzoek mag betrekking hebben op de geschiedenis van de oudste periode tot het recente verleden.

Vormelijke deelnemingsvoorwaarden.

Kandidaatstelling gebeurt door indiening op het secretariaat van de Academie vòòr het verstrijken van de uiterste datum voor indiening van de volgende drie documenten in vijf exemplaren:

1. een wetenschappelijke verhandeling;
2. een samenvatting van drie tot vijf pagina's van de verhandeling;
3. een curriculum vitae van de auteur(s).

De wetenschappelijke verhandeling moet geschreven zijn door één of twee auteurs. De auteur(s) mag (mogen) geen lid van de Academie zijn.

De verhandeling mag geschreven zijn om een academische titel te behalen. Zij mag echter niet eerder beloond zijn met een gelijkwaardige of hogere prijs.

De verhandeling moet geschreven zijn in het Nederlands, Frans, Duits of Engels.

De ingediende documenten worden niet teruggezonden aan de kandidaten.

Toekenning van de prijs.

De Academie kent de prijs toe na beoordeling van de kandidaturen door een jury, samengesteld uit academiëleden en externe specialisten.

De prijs mag worden toegekend aan ten hoogste twee ex aequo gerangschikte kandidaturen. Eervolle vermeldingen kunnen worden verleend.

Wanneer geen enkele kandidatuur voldoet, wordt de prijs niet toegekend.

De Academie beslist over de publicatie van de bekroonde verhandeling(en) in de Historische Reeks van de Academie.

Recent verschenen literatuur

D. Aichholzer, *"Wildu machen ayn guet essen...". Drei mittelhochdeutsche Kochbücher: Erstedition, Übersetzung, Kommentar.* Bern [etc.], 1999. Wiener Arbeiten zur germanistischen Altertumskunde und Philologie 35.

A.J. Baetens, 'Een onderzoek naar de geschiedenis van de geneeskunde in België'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 196-208. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

H. Beukers, 'Professie of hobby: geschiedenis van de geneeskunde in Nederland aan het begin van de 20ste eeuw'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 222-229. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

R.A. Blondeau, 'De vader van de Vlaamse heilkunde. Hoe werd Jan Yperman ontdekt?'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 264-272. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

N. Bockaert, 'Leon Elaut (1897-1978). Flamingant, uroloog en (door omstandigheden) medisch historicus'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 241-245. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

W.L. Braekman, *Middeleeuwse witte en zwarte magie in het Nederlands taalgebied. Gecommentarieerd compendium van incantamenta tot einde 16de eeuw*. Gent, 1997.

W.L. Braekman, 'Een Kasselse verzameling Middelnederlandse medische recepten'. In: *Verslagen en mededelingen van de Koninkelijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* N.R. (1999), 219-261.

W.L. Braekman, 'Een collectie veterinaire recepten uit Meerbeke (16de E.)'. In: *Volkskunde* 101 (2000), 35-63.

Joëlle Ducos, *La météorologie en français au Moyen Age (XIIIe-XIVe siècles)*. Paris 1998. ISBN 2-85203-674-6.

W. Eamon, 'Alchemy in Popular Culture. Leonardo Fioravanti and the Search for the Philosopher's Stone'. In: *Early Science and Medicine* 5 (2000), 196-213. Themanummer: *Alchemy and Hermeticism*.

R. French, *Ancients and Moderns in the Medical Sciences. From Hippocrates to Harvey*. Aldershot, Hampshire, 2000. VCSS 685.

M. Green, *Women's Healthcare in the Medieval West. Texts and Contexts*. Aldershot, Hampshire, 2000. VCSS 680.

R. van Hee, 'Corneille Broeckx (1807-1869). Sociaal bewogen voorvechter van de medische geschiedenis in België.' In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 259-263. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

PRIJS VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE GENEESKUNDE, DE FARMACIE EN DE
DIERGENEESKUNDE

VAN DE KONINKLIJKE ACADEMIE VOOR GENEESKUNDE VAN BELGIË

Driejaarlijkse prijs voor een belangrijke bijdrage tot de studie van de geschiedenis
van de geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde in de Nederlanden.

Eerste periode

Prijsbedrag: 2.000 euro

Uiterste datum voor indiening: 31 oktober 2002

Doel van de prijs, inhoudelijke afbakening.

De prijs is ingesteld ter bekroning van een belangrijke en vernieuwende bijdrage tot de
studie van de geschiedenis van de geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde in
de Nederlanden.

Onderzoek met betrekking tot de meest diverse aspecten van de geschiedenis van de
geneeskunde, de farmacie en de diergeneeskunde komt hiervoor in principe in
aanmerking.

Het gebied van de historische Lage Landen geldt als geografische omschrijving.

Het onderzoek mag betrekking hebben op de geschiedenis van de oudste periode tot
het recente verleden.

Vormelijke deelnemingsvoorwaarden.

Kandidaatstelling gebeurt door indiening op het secretariaat van de Academie vòòr het
verstrijken van de uiterste datum voor indiening van de volgende drie documenten in
vijf exemplaren:

1. een wetenschappelijke verhandeling;
2. een samenvatting van drie tot vijf pagina's van de verhandeling;
3. een curriculum vitae van de auteur(s).

De wetenschappelijke verhandeling moet geschreven zijn door één of twee auteurs.
De auteur(s) mag (mogen) geen lid van de Academie zijn.

G. Keil, 'Hildegard von Bingen deutsch: Das "Speyrer Kräuterbuch"'. In: A. Haverkamp (ed.) en A. Reverchon (red.), *Hildegard von Bingen in ihrem historischen Umfeld. Internationaler wissenschaftlicher Kongreß zum 900jährigen Jubiläum, 13.-19. September 1998, Bingen am Rhein*. Mainz, 2000, 441-458.

J.K. van der Korst, 'Aan de slag met het verleden. Bronnen waaruit de medisch historicus kan putten'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 215-221. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

P.J. Kuijjer, 'Over de geschiedenis in het algemeen en de geschiedenis der geneeskunde in het bijzonder'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 196-207. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

O.S.H. Lie en E.M. Versélewel de Witt Hamer, 'Beproefde middeleeuwse recepten in het Hattemse gemeentearchief. Voor dr. J.H. Sypkens Smit'. In: *Heemkunde Hattem. Tijdschrift van de Vereniging Heemkunde Hattem*, nr. 81, (december 1999), 197-204.

A.M. Luyendijk-Elshout, 'M.A. van Andel (1878-1941) & J.G. de Lint (1867-1936). Twee pioniers in de geschiedenis der geneeskunde uit Gorinchem'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 246-250. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

Z. von Martels, 'Augurello's Chrysopoeia (1515) – A Turning Point in the Literary Tradition of Alchemical Texts'. In: *Early Science and Medicine* 5 (2000), 178-195. Themanummer: *Alchemy and Hermeticism*.

M. Pereira, 'Heavens on Earth. From the Tabula Smaragdina to the Alchemical Fifth Essence'. In: *Early Science and Medicine* 5 (2000), 131-144. Themanummer: *Alchemy and Hermeticism*.

T.J. Rinsema, 'Beoefening van de geschiedenis van de farmacie in de Lage Landen'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 230-240. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

C. Schabel, *Theology at Paris 1316-1345. Peter Auriol and the Problem of Divine Foreknowledge and Future Contingents*. Aldershot, Hampshire, 2000. [Interessant, omdat de problemen rond goddelijke voorkennis nauw verbonden zijn met astrologie en andere voorspellende kunsten.]

J. Schatzmiller, 'The Jurisprudence of the Dead body. Medical Practition at the Service of Civic and Legal Authorities'. In: *Micrologus* 7 (1999), 223-230. Themanummer: "Il cadavere. The corpse".

M. Thiery, 'Albert J.J. van de Velde (1871-1956). Polymath, wetenschapshistoricus en stichter van het 'Museum Historiae Scientiarum' te Gent'. In: *Geschiedenis der Geneeskunde* 6 (2000), 251-258. Themanummer: H. Beukers en R. van Hee (red.), Inleiding in het beoefenen van de 'geschiedenis der geneeskunde' in het bijzonder in de Lage Landen.

WERKGEZELSCHAP ANTIEKE GENEESKUNDE

Wassenaar, 18 oktober 2000

Aan allen die belang stellen in de activiteiten van het Werkgezelschap Antieke Geneeskunde,

De NIAS-themagroep RETHINKING THE HISTORY OF MEDICINE: 'RATIONALITY' AND 'MAGIC' IN BABYLONIA AND THE GRAECO-ROMAN WORLD nodigt alle belangstellenden uit voor een bijeenkomst die in de plaats komt van de gebruikelijke najaarsbijeenkomst van het Werkgezelschap Antieke Geneeskunde. De bijeenkomst zal plaatsvinden op vrijdag 17 november 2000, van 15.00-17.15 u. in het zgn. Conference Building van het Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences (NIAS), Meijboomlaan 1, 2242 PR Wassenaar. Zie ook internet: <http://www.nias.knaw.nl>

Tijdens de bijeenkomst zal een korte toelichting gegeven worden op het onderzoekprogramma van de themagroep. Bovendien zullen twee boeken worden gepresenteerd die op het NIAS door leden van de themagroep zijn voltooid. In aansluiting op de presentaties zal ruimte zijn voor vragen en discussie.

Programma 17 november 2000

15.00 u. Opening en korte introductie tot het onderzoeksprogramma van de themagroep door Manfred Horstmanshoff

15.10-16.00 u. Philip van der Eijk presenteert zijn boek:

Diocles of Carystus. A Collection of Fragments with Translation and Commentary. Volume One: text and translation, Leiden, Brill, 2000 (Studies in Ancient Medicine vol. 22) ISBN 90 04 10265 5 (Vol. 1), ISBN 90 04 12013 0 (set)

Diocles of Carystus (4th century BCE), also known as "the younger Hippocrates", was one of the most prominent medical authorities in antiquity. He wrote extensively on a wide range of subjects, such as anatomy, physiology, pathology, therapeutics, embryology, gynaecology, sexuality, dietetics, hygiene, foods, drugs, poisons, wines, herbs, vegetables, olive oil, mineralogy, meteorology, etc. In his writings, he displays strong philosophical influence, and his views present striking connections with the Hippocratic writings, Plato, Aristotle and Theophrastus.

The study of Diocles' contribution to the history of medicine and science has long been hampered by the fact that his writings only survive in fragments, and by the absence of a comprehensive and reliable collection of the remaining evidence. This book presents and discusses all the fragments and testimonies to Diocles' views. The first volume presents the Greek, Latin and Arabic sources with facing English translation. The second volume (forthcoming) provides a commentary on the fragments and places them in their intellectual context.

16.00-16.15 u. Discussie o.l.v. Teun Tieleman

16.00-16.15 u. thee/koffie

16.15-17.05 Mark Geller presenteert:

S. Kottek, M. Horstmanshoff (eds.), *From Athens to Jerusalem. Medicine in Hellenized Jewish Lore and in Early Christian Literature*, Rotterdam: Erasmus Publishing, 2000 (Pantaleon Reeks Nr. 33) ISBN 90 5235 135 X

De Babylonische Talmoed bevat belangrijke getuigenissen van het leven in Babylonië in de Hellenistische en daarna de Parthische tijd.. Er staat ook veel informatie in over geneeskunde en magie. De Talmoed was echter geen medisch handboek. Geneeskunde komt meestal ter sprake bij vragen over besnijdenis, menstruatie, genezen op Sabbat, of over de lichamelijke eisen die worden gesteld aan een priester in de tempel.

Nog nooit is onderzocht hoe de verschillende medische overleveringen in de Talmoed zijn ontstaan. Wij zullen onderscheid maken tussen testimonia in het Hebreeuws, die oorspronkelijk uit Palestina komen en waarin Griekse invloed is te bespeuren, en andere testimonia in het Aramees, die afkomstig zijn uit Akkadische bronnen in spijkerschrift. Een goed voorbeeld is aderlating, die waarschijnlijk vanuit Palestina in Babylonië is geïntroduceerd in de Talmoedische periode.

17.05-17.15 Afsluiting door Marten Stol

17.15-18.30 u. Borrel, aangeboden door Koninklijke E.J. Brill, Leiden en Erasmus Publishing, Rotterdam

De beide uitgevers zullen ieder een boekentafel verzorgen met recente uitgaven op het terrein van de medische geschiedenis. De nieuwe boeken zullen met een aantrekkelijke korting te koop zijn.

De lezingen zullen worden gevolgd door discussie. De toegang tot de lezingen is vrij.

Over de sprekers:

Prof. dr P.J. van der Eijk is hoogleraar Griekse taal- en letterkunde aan de University of Newcastle-upon-Tyne. Prof. dr M.J. Geller is hoogleraar Hebreeuws aan het University College, London. Dr H.F.J. Horstmanshoff is universitair docent Oude Geschiedenis aan de Universiteit Leiden. Prof. dr M. Stol is hoogleraar Assyriologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Dr T.L.Tieleman is docent klassieke talen aan het Lauwerscollege te Buitenpost. Allen zijn NIAS 'fellow-in-residence' 2000-2001.

Deze keer is de plaatsruimte beperkt tot maximaal 50 personen. Het is noodzakelijk dat u vooraf even middels het antwoordstrookje, of op andere wijze, laat weten of u van plan bent de bijeenkomst bij te wonen.

Met vriendelijke groeten, mede namens de leden van de themagroep

Manfred Horstmanshoff

Sidrac: nieuwe ontwikkelingen

Meer dan eens worden de vertalers van de Sidrac geconfronteerd met passages die niet of niet helemaal begrijpelijk zijn. Een enkele keer brengt het raadplegen van het Frans-talige handschrift in de K.B. licht in de duisternis, maar helaas behoort dit hs. tot hetzelfde variantencomplex als de Middelnederlandse vertaling en bevat het vaak dezelfde ondoorgrondelijkheden.

Maar een der leden van een andere subgroep maakte ons na lezing van de vorige W-mail attent op een Sidrac-handschrift in de Bibliotheca Philosophica Hermetica en dat is er een dat behoort tot de z.g. lange versie. En, van de zomer is in het Verenigd Koninkrijk een in het Engels vertaalde Sidrac uitgegeven. Of we er wat aan zullen hebben, leert de toekomst, want niemand heeft deze nog gezien, maar de verwachtingen zijn hooggespannen.

Van de twee laatste versies bestaat geen concordantie met onze Middelnederlandse vertaling. Het betekent, dat er veel meer werk in de vertaling gaat zitten dan we bij de aanvang hadden verwacht en dat we het jaar waarin we onze uitgave het licht willen laten zien, naar 2003 hebben verschoven. Het betekent ook, dat de betrouwbaarheid van onze tekst erop vooruitgaat.

Het routinewerk vordert gestaag. Van de eerste, de 'ruwe' vertaalversie zijn 73 van de 100 geplande vragen voltooid.

Jaap Staal

Contributie WEMAL voor het academische jaar 2000-2001

Verreweg de meesten van u hebben het afgelopen jaar contributie betaald. Deze contributie van 20,- die wij in het eerste jaar van onze werkgroep aan alle leden vroegen is zorgvuldig besteed. We hebben het geld gebruikt om de kosten van bijvoorbeeld het kopiëren, printen en versturen van de W-mail en de overige post, het bespreken van zaalruimtes, etc., te dekken. Omdat sommige kosten echter meevielen, resteert daarvan nog steeds een bedrag. Dit bracht ons tot de overweging om voor dit jaar geen contributie te vragen. Uiteindelijk hebben we echter besloten dit wél te doen. De reden hiervoor is de volgende.

Ook al zullen we niet het hele bedrag direkt nodig hebben, dan willen we toch graag een soort financieel opvangnet tot stand brengen voor onvoorziene uitgaven in

de toekomst. Want de komende periode zal voor de *WEMAL* naar verwachting enkele kostenposten kunnen opleveren. Zo zal in overleg met de uitgever in de loop van volgend jaar begonnen worden met de productie van waarschijnlijk één, en mogelijk zelfs twee *WEMAL*-boeken als uitvloeisel van de activiteiten van de verschillende subgroepen. Vanzelfsprekend zullen wij daarvoor subsidie aanvragen, maar het is geen vanzelfsprekendheid dat die altijd volledig, of door alle instanties gehonoreerd zal worden. Bovendien kunnen we met de contributie tijdens ons symposium in Gent op 15 december dit jaar (waarover elders in deze *W-mail* meer) bijvoorbeeld de koffie en thee betalen. En tenslotte zijn we de mogelijkheden aan het verkennen om een officiële *WEMAL*-website te laten ontwerpen door een professionele designer, die heeft toegezegd dat voor een vriendenprijsje te willen doen. Desondanks zal de ontwikkeling van zo'n website enige kosten met zich meebrengen, en die denken we met uw bijdrage te kunnen betalen. Het bedrag laten we ongewijzigd.

Daarom vragen we aan alle leden, zowel de actieven als degenen van de wachtkamergroep, om dit jaar opnieuw het bedrag van 20,- over te maken op bankrekeningnummer 55.54.93.423 van de ABN-AMRO Bank te Rotterdam, t.n.v. L.M. Veltman - inzake *WEMAL*. Maar u kunt natuurlijk ook rechtstreeks betalen tijdens het symposium in Gent. We gebruiken de betaling daarnaast om te peilen wie er nog steeds daadwerkelijk belangstelling voor de *WEMAL* heeft. Dit houdt in dat iemand die ook na herhaald aandringen van onze kant de contributie niet betaalt, geacht wordt geen belangstelling meer te hebben voor onze activiteiten; hij of zij zal dan van onze ledenlijst afgevoerd worden.

Bij voorbaat onze dank voor uw medewerking.

Lenny Veltman
Orlanda Lie
Erwin Huizenga

Verslagen overige subgroepen

De redactie stond voor een moeilijke keus: enerzijds wilde zij de najaarsbijeenkomst van het Werkgezelschap Antieke Geneeskunde bijtijds onder de aandacht van de leden brengen, anders wilde zij de verslagen over de vorderingen van de subgroepen graag in dit nummer opnemen.

En de uitnodigingen om die te schrijven kwamen, mede door de recente wijziging in de samenstelling van de redactie, erg laat.

Ja, wie gaat voor, gasten of eigen leden? We hebben voor het eerste gekozen. Aan wie het niet eens is met onze beslissing, onze excuses.